

KOCAELİ VE SAKARYA ESNAFININ KATMA DEĞER VERGİSİNE BAKIŞI

Prof. Dr. Temel GÜRDAL

Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, (tgurdal@sakarya.edu.tr)

Yrd. Doç. Dr. Hakan YAVUZ*

Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, (hyavuz@sakarya.edu.tr)

ÖZET

Türkiye’de 2016 yılının sonu itibariyle Katma Değer Vergisi (KDV) en yüksek hâsılaya sahip vergi türüdür. KDV 1985 yılında yürürlüğe girmesine rağmen, kısa bir sürede önemli bir kamu geliri haline gelmiştir. Bu verginin hemen hemen her türlü mal ve hizmet türünde uygulanabilirliği, KDV gelirlerinin artırılabilmesini ve KDV yoluyla tüketici davranışlarının değiştirilebilmesini sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Kocaeli ve Sakarya ilinde esnaf kesiminin KDV bilincini, anket yoluyla tespit etmektir. Ankete Kocaeli’de 530, Sakarya’da ise 483 olmak üzere toplam 1013 esnaf katılmıştır. Çalışma sonucunda, iki ilde de esnafın KDV bilincinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, katılımcılar KDV’nin ağır bir vergi yüküne neden olduğunu ve düşük ve sabit gelirli insanların daha az ödeyeceği bir KDV sisteminin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Bilinci, Vergi Algısı, Katma Değer Vergisi.

KOCAELI AND SAKARYA MERCHANT OF VALUE ADDED TAX VIEW

ABSTRACT

Value Added Tax (VAT) is the highest taxable tax type in Turkey as of the end of 2016. Despite the fact that VAT entered into force in 1985, it soon became an important public revenue. This allows the practicability of virtually any type of goods and services, the increase of VAT incomes, and the change of consumer behavior through VAT. The aim of this study is to determine the VAT consciousness of merchant in Kocaeli and Sakarya provinces through questionnaires. As a result of the study, it was determined that the VAT consciousness of merchant is high on both cities. However, participants stated that VAT was causing a heavy tax burden, and a VAT system that low and low incomes peoples would pay less.

Keywords: Tax Conscious, Tax Perception, Value Added Tax.

* Sorumlu yazar.

1. Giriş

Türkiye’de tüketim vergileri içinde en kapsamlı vergilerden biri olan katma değer vergisi, 3065 sayılı kanunla 01.01.1985 yılından beri uygulanmaktadır. Katma değer vergisinde (KDV) üretim, dağıtım ve hizmet sektörleri her el değiştirme aşamasında vergiye tabi tutulmakta, işletme girdileri için yüklenilen vergiler hazineye borçlanılan vergilerden indirilmektedir. Bu durum, üretim ve dağıtım sürecinin her aşamasında ürüne eklenen değer üzerinden vergi alındığını göstermektedir (Öncel vd., 2013: 401).

Türkiye’de KDV’nin konusunu oluşturan işlemler üç başlık altında toplanmıştır. Birinci grupta; ticari, zirai ve serbest meslek faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirilen teslim ve hizmetler, ikinci grupta; her türlü mal ve hizmet ithalatı, Üçüncü ve son grupta ise, kanunda yazılı olan diğer hizmetler yer almaktadır (Pehlivan, 2015: 334).

KDV kanununda KDV oranı, vergiye tabi her işlem için %10 olarak belirlenmiştir. Ancak Bakanlar Kurulu, bu oranı dört katına kadar (%40) arttırmaya ve %1’e kadar indirmeye yetkili kılınmıştır. Uygulamaya bakıldığında Bakanlar Kurulu, kanundan doğan yetkisini kullanarak genel KDV oranını %18 olarak belirlemiştir. Ancak bazı mal ve hizmetler için %1 ve %8 olmak üzere farklı oranlar da uygulanmaktadır. Dolayısıyla KDV oranı uygulamada %1, %8 ve %18’dir.

Türkiye’de bazı sektörleri canlandırmak, vergi gelirlerini arttırmak, durgunluğa giren veya girme ihtimali olan piyasayı canlandırmak, tüketici davranışlarını yönetmek veya yönlendirmek, merit mal ve hizmetlerin tüketimini ve/veya talebini arttırmak ve demerit mal ve hizmetlerin tüketimi ve/veya talebini sınırlandırmak, vb. nedenlerle harcama vergilerinde indirim veya artış yapılabilir. Özellikle otomotiv, beyaz eşya, mobilya, teknolojik ürünler, inşaat, vb. sektörlerde yapılan vergisel değişiklikler tüketici davranışlarını değiştirebilmektedir. Gerçekleştirilen vergi indirimleri veya vergi artışlarından en fazla etkilenen kesimlerden biri de şüphesiz ki esnaf/tacir/tüccar kesimidir. Bu çalışmada da anket yöntemiyle, Kocaeli ve Sakarya ilinde faaliyet gösteren esnaf kesiminin KDV’ye bakışı konu edilmiştir. Ankete toplam 1013 esnaf (Kocaeli-530, Sakarya-483) katılmıştır. Anketler 2016 (Aralık) ve 2017 (Ocak aylarında) gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen ankete ilişkin bulgular SPSS (21) veri analiz programından elde edilmiştir.

2. Türkiye’de Katma Değer Vergisinin Gelişimi

Uygulamaya konduğu 1985 yılından beri uygulama alanı genişleyen KDV’nin, kamu harcamalarının finansmanındaki payı da artmaktadır. 2015 itibarıyla vergi gelirleri içinde en yüksek paya sahip olan KDV’nin gelişimi aşağıdaki tabloda ele alınmaktadır.

Tablo 1’den de görüldüğü gibi, 1985-2015 dönemine KDV tahsilatı sürekli artmıştır. Bu dönemde KDV’nin vergi gelirleri içindeki payı ise dalgalı bir seyir izlemiştir. KDV’nin vergi gelirleri içindeki payının en yüksek olduğu yıllar sırasıyla; 2002, 2004 ve 2013 yıllarıdır. KDV’nin 1985-1996 döneminde vergi gelirleri içindeki payı ortalama %28.4, 1996-2005 döneminde %31.8 ve 2006-2015 döneminde ise %32.5 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla dönemsel olarak KDV’nin vergi gelirleri içindeki payının arttığı görülmektedir. 1995 yılına

Tablo 1: KDV'nin Gelişimi: 1985-2015 (bin TL)

	Vergi Gelirleri Tahsilatı	KDV Tahsilatı	KDV / Vergi Gelirleri (%)	Gelir Vergisi / Vergi Gelirleri (%)
1985	3.829	951	24.8	34.5
1986	5.972	1.568	26.3	35.2
1987	9.051	2.567	28.4	34.1
1988	14.232	4.177	29.3	33.7
1989	25.550	6.461	25.3	38.6
1990	45.399	12.371	27.2	41.0
1991	78.643	22.832	29.0	42.4
1992	141.602	42.088	29.7	42.4
1993	264.273	81.877	31.0	40.4
1994	587.760	176.742	30.1	30.9
1995	1.084.350	354.980	32.0	30.4
1996	2.244.094	743.026	33.1	30.1
1997	4.745.484	1.561.562	32.9	31.6
1998	9.228.596	2.725.083	29.5	37.7
1999	14.802.280	4.164.334	28.1	33.3
2000	26.503.698	8.379.554	31.6	23.4
2001	39.735.928	12.438.860	31.3	29.1
2002	59.631.868	20.400.201	34.2	23.0
2003	84.316.169	27.031.099	32.1	20.2
2004	101.038.904	34.325.208	34.0	19.5
2005	131.948.778	42.263.650	32.0	20.3
2006	151.271.701	50.723.560	33.5	21.0
2007	171.098.466	55.461.123	32.4	22.2
2008	189.980.827	60.066.230	31.6	23.4
2009	196.313.308	60.169.248	30.6	23.4
2010	235.714.637	75.649.986	32.1	21.0
2011	284.490.017	95.550.463	33.6	21.0
2012	317.218.619	103.155.875	32.5	22.0
2013	367.517.727	123.878.363	33.7	21.4
2014	401.683.956	130.538.554	32.5	22.7
2015	465.229.389	153.844.174	33.1	22.7

Kaynak: <http://www.gib.gov.tr> adresinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

kadar vergi gelirleri içinde en yüksek pay gelir vergisine aittir. Ancak 1995-2015 döneminde 1998 ve 1999 yılları hariç bütün yıllarda en yüksek tahsilatı yapılan vergi KDV'dir. Bu durum genel bütçe giderlerinin finansmanında KDV'nin son derece önemli olduğunu göstermektedir.

3. Katma Değer Vergisinin Özellikleri

Katma değer vergisi harcamalar üzerinden alınan vergi kategorisine girdiği için, büyük oranda harcama vergileri ile ortak özelliklere sahiptir. Harcama vergilerinin temel özellikleri şunlardır (Şen & Sağbaş, 2016: 220-223):

- ✓ Gelir ve servetin harcanması aşamasında alınırlar.
- ✓ Mal ve hizmetler üzerinden alınırlar.
- ✓ Verginin genellik ilkesine uygun vergilerdir.
- ✓ Objektif karakterli vergilerdir.
- ✓ Tabanı oldukça geniştir.
- ✓ Ric'i etkileri oldukça fazladır ve gelir dağılımını düşük gelirli aleyhine bozar.
- ✓ Bireylerin ödeme gücünün dikkate alınmadığı vergilerdir.
- ✓ Diğer vergilere göre yansıtılması daha kolaydır.
- ✓ Vergi sistemleri içinde dağınık bir yapı gösterirler.
- ✓ Önceden belirlenme olanağı olmayan zamanlarda ve isme bağlı olmaksızın tarh, tahakkuk ve tahsil edilmektedirler (Akdoğan, 2009: 292). Bu nedenle verimsiz vergi kategorisinde yer alırlar.
- ✓ Kişilerin tüketim kalıplarını veya tercihlerini doğrudan etkiler (Akdoğan, 2009: 292).
- ✓ İdari açıdan daha kolay toplanır ve daha ucuzdur. Bu nedenle yönetimi de kolaydır (Akdoğan, 2009: 299).
- ✓ Götürü vergi ve prim usullerine başvurmadan, ihraç edilen malların taşıdığı vergi yükünün katma değer üzerinden hesaplanarak açık, kesin ve net bir şekilde iadesi mümkündür. Dolayısıyla uluslararası düzeyde gerçekleşmesi hedeflenen rekabet eşitliği vergi iadesi sayesinde gerçekleştirilebilir (Turhan, 1998: 164-165).

4. Literatür İncelemesi

Vergiler vatandaşların, mükelleflerin ve şirketlerin özellikle ekonomik karar ve davranışlarını doğrudan etkileyebilir. Literatürde vergilerin ekonomik ve mali etkilerine ilişkin çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak özellikle 1990'lı yıllardan sonra, vergilerin sosyal ve psikolojik etkilerine yönelik çalışmalar başlamış ve günümüze kadar artan hızda devam etmiştir. Bu çalışmalarda vergilerin sadece ekonomik veya mali bir unsur taşımadığı vergi bilinci, vergi ahlaki, vergi baskısı gibi sosyal ve/veya psikolojik faktörlerin de vergi uyumunu doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yerli literatürde KDV'nin mükellef davranışlarına etkisini ve vatandaşların KDV'ye karşı tutum ve algısını tespit etmeye yönelik çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır.

Webley vd. (2002), İngiltere'de KDV uyumunu tespit etmek amacıyla 359 küçük işletme ile anket gerçekleştirmiştir. Çalışmaya göre, işletmelerde KDV uyumu ile gelir vergisi

uyumu arasında birtakım benzerlikler bulunmaktadır. Vergi uyumunda; sosyal normlar, eşitlik, ekonomik faktörler ve bireysel faktörler etkilidir. Vergi uyumunu arttırmada vergi otoritelerine birtakım görevlerin düştüğü, mükellef ile vergi otoriteleri arasında karşılıklı bir çalışma ikliminin oluşturulmasının vergi uyumunda önemli olduğu ifade edilmektedir.

Oladipupo & Izedonmi (2013), Nijerya'nın farklı bölgelerinden toplam 2700 kişinin katıldığı anket çalışmasında, vergi ödeyen vatandaşların vergi eğitim seviyelerini ve KDV yasasına ilişkin bilgi seviyelerini ölçmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, ankete katılanların çoğunun, KDV kanunlarına dair bilgi düzeyinin düşük olduğu ve okuma yazma seviyelerine göre üç farklı kategoride ele alınan katılımcıların KDV'ye ilişkin bilgi düzeyleri arasında önemli bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

2014 yılında Şahpaz vd., Sakarya'da fırıncı esnafının vergi bilinci ve vergi algısını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Ankete dayalı çalışmaya 240 fırıncı esnafı katılmıştır. Çalışmada fırıncıların, Türk Vergi sisteminin karmaşık, vergi yükünün ve oranlarının yüksek olduğunu algıladıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların %46,7'si ödediği vergiler ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade etmişlerdir.

Omar vd. (2015), Malezya'da uygulanan KDV'ye karşı öğrencilerin memnuniyet/tatmin algılarına yönelik bir çalışma yapmışlardır. Ankete 242 öğrenci katılmıştır. SPSS sonuçlarına göre ankete katılan öğrenciler, KDV'nin tahsil edilmesi amacıyla uygulanan yöntemlerden memnun değildir. Malezya'da uygulanan KDV oranının komşu ülkelere göre oldukça düşük olmasına rağmen, öğrencilerin söz konusu oranı bir yük olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Bunun temel nedeni olarak, birçok mal ve hizmetin fiyatlarında meydana gelen artış gösterilmektedir. Bu verginin tüketiciler ve üreticiler arasında iyi bilinmemesi nedeniyle uygulamalarda etkinliği sağlamak amacıyla, söz konusu vergiyle ilgili eğitici bir rehber ihtiyacının olduğu vurgulanmıştır. Son olarak, tüketiciler tarafından bir yük olarak algılanması nedeniyle hükümet tarafından %6'lık KDV oranının düşürülmesi ve KDV'ye ilişkin tüketiciler arasında bir farkındalık yaratılması gerektiği ifade edilmiştir.

Samaduzzaman vd. (2015), devletin KDV'yi %20 arttırmak istemesinin ülkede çeşitli tartışmalara neden olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, çalışmada devletin KDV artışındaki amacının, yüksek gelirli olanların daha fazla harcama yapacağı ve bu yolla KDV gelirlerinin artırılması olduğu ifade edilmiştir.

Avrupa Komisyonu tarafından gerçekleştirilen ankete dayalı raporda (2015), katılımcıların üçte ikisi (%65), kendi ulusal standart KDV oranlarını doğru bir şekilde ifade ederken, üçte biri ise (%35) yanlış bir şekilde ifade etmiş veya bu konu hakkında herhangi bir bilgisi olmadığını beyan etmiştir. Finlandiya (% 49), Birleşik Krallık (% 47), Fransa (% 41) ve İrlanda (% 31) hariç olmak üzere, tüm üye ülkelerdeki katılımcıların çoğunluğu, ülkelerindeki standart KDV oranını doğru bir şekilde tahmin etmiştir. Ankete katılanların ortalama %84'ünden fazlası, ülkeleri için KDV'nin önemli bir gelir kaynağı olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir.

Kumar & Sarkar (2016), 600 kişiyle Hindistan'ın üç farklı bölgesinde gerçekleştirdikleri anketlerde, çoğu tüketicinin hangi eğitim seviyesinde olursa olsun alışverişlerinde ödedikleri KDV'nin farkında olmadıklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca bu çalışmada KDV oranının

düşürülmesi gerektiği ve tüketiciler arasında KDV açısından bir farkındalık yaratılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Ahmad vd. (2016), vergi ödeyenlerin KDV'ye karşı algı ve farkındalık seviyesini belirlemek amacıyla, Malezya'da 256 ortaokul öğretmeniyle anket çalışması gerçekleştirmişlerdir. Ankete katılanların vergiye karşı farkındalık seviyesi orta derecede ılımlı olarak belirlenmiştir. Ancak bu verginin katılanların çoğu üzerinde yüksek derecede negatif bir algı oluşturduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar nezdinde oluşan negatif algının temel nedeni olarak bu vergiye karşı bilgi eksikliği gösterilmiştir. Bu yüzden hükümetin, bu verginin mal ve hizmet fiyatlarını arttırmadığına ilişkin vatandaşları ikna edecek uygulamalara yer vermesi gerektiği önerilmiştir.

Korlu vd. (2016), Bursa ilinin on ilçesinde 680 kişiye anket uygulayarak, yerel vergi bilincini faktör analizi ile tespit etmişlerdir. Çalışmada, vatandaşlar açısından yerel vergi bilincini belirleyen en önemli faktörün “adalet ve eşitlik” olduğu, ikinci önemli faktörün ise “din ve ahlak” olduğu tespit edilmiştir.

Urif (2016), Malezya'da 146 kişiyle gerçekleştirdikleri anket çalışmasında KDV ile ilgili bir takım tespitler yapmıştır. Çalışmada, KDV'nin yeni bir vergi olması nedeniyle vatandaşların bu vergiye hazır olmadığı, zamanlama açısından KDV'nin uygun olmadığı, KDV'nin yaşam maliyetini artırdığı, küçük işletmelerin bu vergiden daha fazla etkilendiği, KDV kanunundaki ifade ve cümlelerin kullanıcı dostu olmadığı ve KDV'nin mal ve hizmet fiyatlarını artırdığı tespit edilmiştir. Öte yandan KDV'nin; toplumsal açıdan adaletli bir vergi olduğu, bireyleri tasarruf yapmaya özendirdiği, kişisel olarak olumlu etkilerinin olduğu ve Malezya ekonomisini güçlendireceği gibi tespitler de yapılmıştır.

5. Ankete İlişkin Bulgular

5.1. Araştırmanın Metodolojisi

Kocaeli ve Sakarya'da esnafın KDV bilincini tespit etmeye yönelik gerçekleştirilen ankette, cinsiyet, eğitim durumu, yaş, vb. kriterlere ilişkin sorular sorulmuştur. Ankette yer alan ifadeler, 5'li likert ölçeğine göre hazırlanmıştır. Likert ölçeği kapsamındaki ifadeler; “tamamen katılıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “kararsızım”, “kısmen katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Ankete 18 yaş ve üzeri farklı eğitim düzeyine sahip esnaf/tacir katılmıştır. Örneklem kütenin seçiminde rastgele örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Anketin güvenilirliğini gösteren Cronbach Alpha değeri 712'dir. Cronbach Alpha değeri 0-1 arasında değişmekle birlikte, literatürde değerin 700'den büyük olması güvenilirlik için yeterli kabul edilmektedir.

5.2. Demografik Bulguların Değerlendirilmesi

Literatürde ankete dayalı çalışmalarda, demografik faktörlerin vergi bilinci üzerindeki etkilerine yönelik çok sayıda çalışma vardır. Bu çalışmalarda yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet, meslek, vb. faktörlerin vergiye karşı tutum ve davranışlardaki etkileri ele alınmıştır. Gerçekleştirilen ankete ilişkin demografik bulgular tablo 2'de ele alınmaktadır.

Tablo 2: Ankete İlişkin Demografik Bulgular

		Kocaeli		Sakarya	
		n	%	n	%
Cinsiyet	Kadın	131	24.7	107	22.2
	Erkek	399	75.3	376	77.8
Eğitim Durumu	İlköğretim	120	22.6	117	24,2
	Lise	229	43.2	220	45,5
	Önlisans	76	14.3	54	11,2
	Lisans	93	17.5	84	17,4
	Lisansüstü	12	2.3	8	1,7
	18-24	37	7.0	25	5,2
Yaş	25-35	148	27.9	132	27,3
	36-45	180	34.0	155	32,1
	46-55	115	21.7	107	22,2
	56-65	43	8.1	55	11,4
	66 ve üzeri	7	1.3	9	1,9

Tablo 2’den de görüldüğü gibi, ankete katılan kadınların sayısı Kocaeli’nde 131’i (%24.7), Sakarya’da ise 107 (%22.2)’dir. Kocaeli’ndeki katılımcıların 229’u (%43.2) lise, 120’si (%22.6) ilköğretim, 93’ü lisans (%17.5), 76’sı ön lisans (%14.3) ve 12’si lisansüstü (%2.3) eğitim düzeyine sahiptir. Eğitim düzeyine ilişkin benzer sonuçlar Sakarya içinde geçerlidir. Sakarya’da katılanların %24.2’si ilköğretim, %45.5’i lise, %11.2’si ön lisans, %17.4’ü lisans ve %1.7’si ise lisansüstü mezunudur.

Bununla birlikte, Kocaeli’nde ankete katılanların %61.9’u 25-45, %21.7’si 46-55, Sakarya’da ki katılımcıların ise %59.4’ü 25-45, %22.2’si 46-55 yaş arasındadır. Ankete katılanların eğitim durumuna göre “Size göre KDV gelirleri vergi gelirlerinin yaklaşık yüzde kaçını oluşturur?” ifadesine ilişkin tahminlerini gösteren çapraz tablo sonuçları tablo 3 (Kocaeli) ve tablo 4’te (Sakarya) ele alınmaktadır.

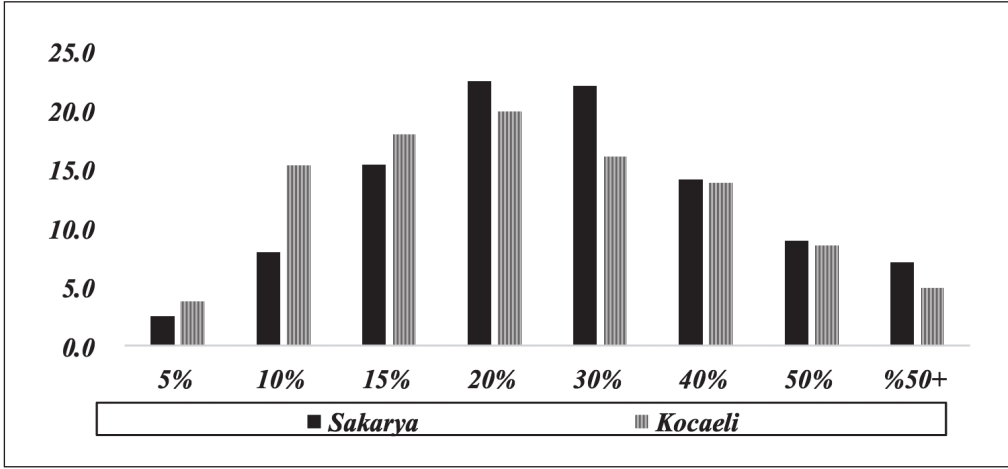
Tablo 3: Eğitim Durumuna göre KDV Gelirlerine İlişkin Tahmin Sonuçları

	%5		%10		%15		%20		%30		%40		%50		%50+		T	
	K	S	K	S	K	S	K	S	K	S	K	S	K	S	K	S	K	S
1	6	2	19	9	23	17	26	27	20	29	12	17	7	12	7	4	120	117
2	5	5	34	18	44	37	39	49	47	51	32	27	17	16	11	17	229	220
3	4	1	11	7	12	6	21	15	5	8	14	11	8	1	1	5	76	54
4	4	4	17	4	15	12	19	16	11	17	12	12	9	12	6	7	93	84
5	1	0	0	0	1	2	0	1	2	1	3	1	4	2	1	1	12	8
T	20	12	81	38	95	74	105	108	85	106	73	68	45	43	26	34	530	483

1: İlköğretim, 2: Lise, 3: Önlisans, 4: Lisans, 5: Lisansüstü, T: toplam

Tablo 1’de KDV gelirlerinin toplam vergi gelirlerinin %33.1’ini oluşturduğu gösterilmişti. Tablo 3’te eğitim düzeyinin, toplam vergi gelirleri içinde KDV’nin payını tahmin etmede etkili olup olmadığı ele alınmaktadır. Tablo 3’ten ulaşılan veriler ışığında gerek Kocaeli, gerekse Sakarya’da eğitim düzeyi ile KDV’nin toplam vergi gelirleri içindeki payını tahmin etme arasında bir ilişki olmadığı görülmektedir. Ancak toplam tahmin sonuçları bir bütün olarak ele alındığında, Sakarya’da ki esnafın Kocaeli esnafına göre, bu oranı tahmin etme yüzdesinin gerçekleşen orana daha yakın olduğu söylenebilir. Söz konusu gerçekleştirmeler şekil 1’de ele alınmaktadır.

Şekil 1: KDV Gelirlerinin Vergi Gelirleri İçindeki Payına İlişkin Tahminler (%)

Tablo 4: Katılımcıların KDV Oranlarına İlişkin İfadelere Katılım Düzeyleri (%)

<u>%</u>	Tamamen Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Kararsızım		Kısmen Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	<u>K*</u>	<u>S**</u>	<u>K</u>	<u>S</u>	<u>K</u>	<u>S</u>	<u>K</u>	<u>S</u>	<u>K</u>	<u>S</u>
KDV oranlarındaki değişiklikleri yakından takip ederim.	25.5	20.5	25.1	33.3	13.8	13.3	18.5	19.5	17.2	13.5
KDV’de %1, %8 ve %18 olmak üzere 3 farklı oran uygulaması yerinde ve adaletlidir.	16.2	13.7	20.8	26.3	26.2	27.5	15.5	17.6	21.3	14.9
KDV, bütün mal ve hizmetlerden aynı oranda alınan bir vergidir.	13.4	9.1	13.4	14.7	8.5	6.2	16.4	17.4	48.3	52.6

Tablo 4 devam

Ülkemizde KDV oranları yüksektir.	50.8	51.3	24.0	29.0	10.2	8.5	7.4	7.9	7.7	3.3
KDV’de 3 farklı oran yerine 4 farklı oran uygulanmalıdır.	14.9	13.3	14.3	22.2	42.6	41.2	9.8	9.1	18.3	14.3

*: K= Kocaeli (oran), **:S= Sakarya (oran) temsil etmektedir.

Tablo 4’den de görüldüğü gibi, kararsızım ölçeğinin en fazla tercih edildiği ifade Kocaeli (%42.6) ve Sakarya (%41.2) esnafı için “KDV’de 3 farklı oran yerine 4 farklı oran uygulanmalıdır” ifadesidir. Bununla birlikte, tamamen ve kısmen katılıyorum ölçekleri birlikte değerlendirildiğinde, en fazla tercih edilen ifade iki ilde (Kocaeli: %74.8, Sakarya: %80.3) de “Ülkemizde KDV oranları yüksektir” ifadesidir. “KDV, bütün mal ve hizmetlerden aynı oranda alınan bir vergidir” ifadesine Kocaeli esnafının %64.7’si, Sakarya esnafının ise %70’i katılmamaktadır. Bu sonuç iki ilde de esnafın büyük oranda, KDV’de ki üç farklı oran uygulamasına karşı bilinç düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. “KDV’de %1, %8 ve %18 olmak üzere 3 farklı oran uygulaması yerinde ve adaletlidir” ifadesine verilen cevaplar iki ilde de belirli bir ölçekte yoğunlaşmamaktadır.

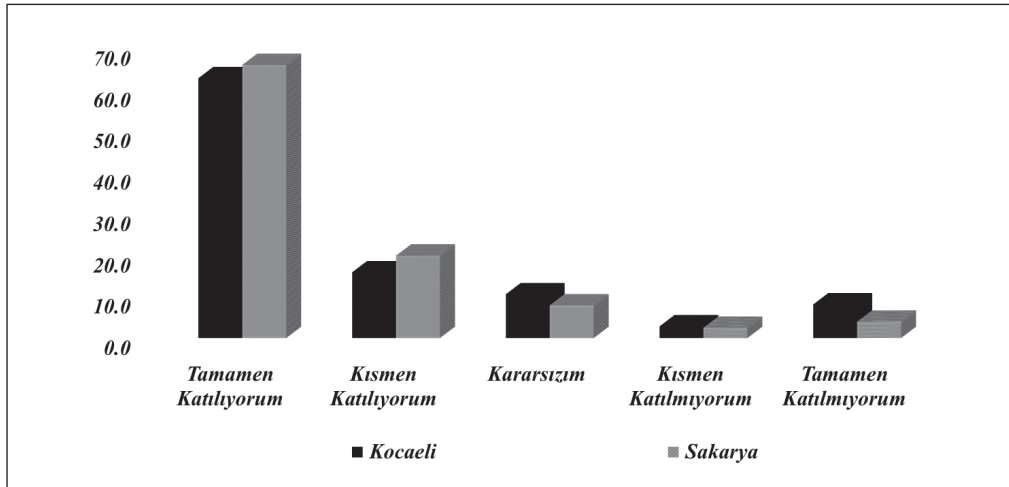
Tablo 5: Esnafın KDV Bilinci ve KDV’nin Etkilerine İlişkin İfadelere Katılım Düzeyleri (%)

<u>%</u>	Tamamen Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Kararsızım		Kısmen Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	K	S	K	S	K	S	K	S	K	S
KDV ilk olarak üretici/satıcı tarafından ödenir ve sonrasında tüketicilere yansıtılır.	51.7	54.2	26.2	22.8	10.8	12	6.2	4.1	5.1	6.8
Her çeşit mal ve hizmetten KDV alınmaktadır.	61.5	57.1	20.6	28.0	4.0	4.6	5.3	6.6	8.7	3.7
KDV, ağır bir vergi yüküne yol açar.	35.8	36.2	31.1	35.4	9.8	11.8	12.8	7.7	10.4	8.9
Ticari faaliyetler çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerde KDV uygulanmaz.	8.1	4.3	10.0	7.9	21.7	23.8	14.5	16.8	45.7	47.2
KDV gelire göre alınan bir vergidir.	18.5	11.4	10.9	13.7	10.2	14.9	14.9	11.4	45.5	48.7
Serbest meslek faaliyetleri çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerde KDV uygulanmaz.	11.9	6.0	9.4	11.6	21.1	22.4	16.0	17.8	41.5	42.2

Tablo 5 devam

KDV, sadece lüks mal tüketiminden alınan bir vergidir.	5.8	3.9	6.0	6.4	12.3	11.8	12.8	14.7	63.0	63.1
KDV, sadece gıda ürünlerinden alınan bir vergidir.	5.3	4.6	6.8	6.6	7.9	11.4	14.3	14.7	65.7	62.7
Mal ve hizmet ithalatı işlemlerinde KDV uygulanmaz.	10.0	8.1	9.8	7.9	26.8	28.8	14.3	15.3	39.1	40.0
Zirai faaliyetler çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerde KDV uygulanmaz.	9.8	5.6	8.7	9.5	29.4	26.5	13.2	19.0	38.9	39.3
KDV, devlet bütçesinden yapılan harcamalar için önemli bir gelir kaynağıdır.	51.9	55.9	28.5	29.4	8.5	7.2	5.1	5.2	6.0	2.3

Şekil 2: “Düşük ve Sabit Gelirlilerinin Daha Az Ödeyeceği Bir KDV Sistemi Geliştirilmelidir” İfadesine Verilen Cevapların Dağılımı

Ankete katılan esnaflar iki ilde de “KDV ilk olarak üretici/satıcı tarafından ödenir ve sonrasında tüketicilere yansıtılır” ifadesi için %75’in üzerinde katılıyorum ölçeği işaretlenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların; %80’inden fazlası her çeşit mal ve hizmetten KDV alındığını ve %65’inden fazlası KDV’nin ağır bir vergi yüküne yol açtığını ifade etmişlerdir. Öte yandan iki ilde de katılımcıların %75’inden fazlası KDV’nin, sadece lüks mal tüketimi ve gıda ürünlerinden alındığı ifadesine katılmamaktadır. “KDV gelire göre alınan bir vergidir”, “mal ve hizmet ithalatı işlemlerinde KDV uygulanmaz” ve “KDV, devlet bütçesinden yapılan harcamalar için önemli bir gelir kaynağıdır” ifadelerine verdiği cevaplarda bir bütün olarak

değerlendirildiğinde katılımcıların KDV bilincinin yüksek olduğu söylenebilir. Dumlupınar & Yardımcıoğlu tarafından 2015 yılında Trabzon iline 425 vergi mükellefi ile yapılan bir çalışmada da, ankete katılanların %87.3'ü vergi vermenin kamu harcamalarının finansmanı için gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. İki ilde de katılımcıların en çok kararsız (yaklaşık %30) kaldıkları ifadeler “mal ve hizmet ithalatı işlemlerinde KDV uygulanmaz” ve “zirai faaliyetler çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerde KDV uygulanmaz” ifadeleridir.

Şekil 2'den de görüldüğü gibi, katılımcılar belirgin bir farkla düşük ve sabit gelirli olanlar daha az ödeyeceği bir KDV sisteminin geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bu durumun uygulanabilirliği, KDV'nin bir harcama veya tüketim vergisi olması nedeniyle neredeyse imkânsız hale gelmektedir.

6. Sonuç

Bu çalışmada Kocaeli ve Sakarya illerinde esnafın KDV'ye bakışlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla gerçekleştirilen ankete Kocaeli'de 530, Sakarya'da ise 483 olmak üzere toplam 1013 esnaf katılmıştır. Kocaeli ve Sakarya illerinin nüfus yapısı ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan birbirine benzemektedir. Bununla birlikte, esnaf/tacir/tüccar sınıfının iki ilde de birçok ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu durumun gerçekleştirilen anket sonuçlarına yansıdığı söylenebilir. Ankete verilen cevaplar toplu olarak değerlendirildiğinde iki ilde de esnafın KDV'ye ilişkin vergi bilincinin yüksek olduğu söylenebilir. Anketin en önemli sonuçları arasında; KDV'nin vergi gelirleri içindeki payına ilişkin tahminler, düşük gelirli olanlar daha az ödeyeceği bir KDV sisteminin geliştirilmesi ifadesine verilen cevaplar, KDV'nin ilk olarak üretici/satıcı tarafından ödendiği ve sonrasında da tüketicilere yansıtıldığına ilişkin bulgular gösterilebilir. Bununla birlikte, KDV'nin ağır bir vergi yüküne yol açtığı ve KDV oranlarının yüksek olduğu ifadelerine katılım oranı iki ilde de oldukça yüksektir. Bu sonuçlar, dolaylı vergilerin dolaysız vergilere göre daha adaletsiz olduğu ifadesiyle örtüşmektedir. Her ne kadar dolaylı vergilerin mali anesteziye daha uygun olduğu kabul edilse de anket sonuçları, ankete katılanların KDV'yi birçok açıdan hissettiği ve yüksek algıladığını göstermektedir.

Kaynakça

- Ahmad, M. A. R., Ismail, Z. & Halim, H. A. (2016). Awareness and perception of taxpayers towards goods and services tax (GST) implementation. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 6(11), 75-93.
- Akdoğan, A. (2009). *Kamu maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Dumlupınar, S. & Yardımcıoğlu F. (2015). vergi denetimlerinin kayıtdışı ekonomi üzerine etkisi: Trabzon ili örneği. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-16.
- European Commission (2015). *Public perceptions of Vat, report*. Special Eurobarometer 424. Erişim: 29.01.2017. file:///C:/Users/Sau/Downloads/ebs_424_en.pdf
- Korlu, R. K., Çetinkaya, Ö. & Gerçek A. (2016). Yerel vergi bilincinin faktör analizi ile değerlendirilmesi: Bursa örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 443-465.
- Kumar, P. & Sarkar, S. S. (2016). Consumers perception towards the value added tax (VAT) in Uttar Pradesh. *Apeejay-Journal of Management Sciences and Technology*, 3(3), 48-58.

- Oladipupo, A. O. & Izedonmi, F. P. (2013). public perception and attitude towards value added tax (VAT) in Nigeria, *iBusiness*, 5, 126-135.
- Omar, M. F., Othman, M. H. & Ishak, N. I. B. (2015). Students' perception towards the newly implemented goods and services tax (GST) in Malaysia. *International Journal of Contemporary Applied Sciences*, 6(2), 80-99.
- Öncel, M., Kumrulu, A. & Çağan, N (2013). *Vergi hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pehlivan, O. (2015). *Vergi hukuku*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Samaduzzaman, M., M. Ahmed & F. Zaman (2015). VAT Increase and impact on consumers' consumption habit. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 7(1), 105-115.
- Şahpaz, K., Akgül, Ö. & Yardımcıoğlu, F. (2014). Fırıncı esnafının vergi bilinci ve vergi algısı: Sakarya ili örneği. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 39-82.
- Şen, H. & Sağbaş, İ. (2016). *Vergi teorisi ve politikası*. Ankara: Kalkan Matbaacılık.
- Urif, H. B. (2016). Employees' attitudes toward goods and services tax (gst) in open university Malaysia (OUM). *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, 2(9), 92-99.
- Turhan, S. (1998). *Vergi teorisi ve politikası*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Webley, P., Adams, C. & Elffers, H. (2002). VAT compliance in the United Kingdom, *Centre for Tax System Integrity*. Working Paper, 41.
- http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm, Erişim: 01.02.2017.